

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions
Tidsskrift 2015

Fra Krig og Fred

Dansk Militærhistorisk Kommissions Tidsskrift 2015

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2015
Sats og tryk: Specialtrykkeriet Viborg
Omslag: Donald Jensen, Unisats ApS

Billederne på forsiden af tidsskriftet:

1) Terrorangrebet den 11. september 2001 førte i en årrække til en forbedring af forholdet mellem Rusland og NATO. Generalsekretær Lord Robertson og præsident Vladimir Putin mødtes både i Moskva og Bruxelles. Her den 9. december 2002, (Foto: NATO Press Service); 2) Slagkrydseren HMS *Queen Mary* eksploderer efter tyske træffere kl. under Jyllandsslaget 31. maj 1916 kl. 16.26, (de.wikipedia.org); 3) Frederik Moltke som premierløjtnant ved Gardehusarregimentet før krigen, (Foto: Rigsarkivet); 4) Frikorps Danmark (www.flickr.com).

Billedet på bagsiden af tidsskriftet:

Dansk Militærhistorisk Kommissions logo:

Det ældste billede af en dansk soldat, landsknægt fra Den Store Garde i Kong Hans' hær under operationerne i Ditmarsken i vinteren 1500. Træsnit fra en skillingsvise.

Om redaktion, udvalg af artikler samt sikring af akademisk originalitet og kvalitet:

- Redaktionen omfatter Michael Hesselholt Clemmesen (ansvarshavende) samt Inge Adriansen fra forberedelsen af 2016-tidsskriftet.
- Forslag til artikler kommer fra forfattere, medlemmer (se: www.milhiskom.dk) og kommissionens kontaktpersoner på universiteterne (professor Gunner Lind/KU, lektor Claus Bundgård Christensen/RUC, lektor Thomas Wegener Friis/SDU, lektor Iben Fønnesberg-Schmidt/AAU og lektor Niels Wium Olesen/AU).
- Udvalg gennemføres af redaktørerne med nødvendig inddragelse af periode- og områdeviden fra kontaktpersonerne samt kommissionens styrelse og yderligere medlemmer.
- Der indhentes udtalelser af to lektører for hver artikel med henblik på peer review. Lektørerne har hidtil været valgt fra kommissionens medlemskreds og medlemmerne af den svenske søsterkommission, men de kan også vælges uden for disse.
- På grundlag af udtalelserne afvises artiklen eller gennemgår den afsluttende tilpasning på grundlag af udtalelserne i samarbejde mellem forfatter og redaktører.

ISSN: 2246-3070

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller anden mangfoldiggørelse af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse eller ifølge overenskomst med Copy-Dan

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M

Tlf. 6550 1740
www.universitypress.dk

Indhold

BIDRAGYDERE.....	7
REDAKTØREN:	
Forord	9
IB FAURBY:	
Musketéreden: NATO's reaktion på terrorangrebene på USA 11. september 2001	11
<i>Summary</i>	50
SØREN DÜWEL:	
"Hit First, Hit Hard and Keep on Hitting". Ildledning i den britiske og den tyske flåde op til og under Jyllandsslaget	52
<i>Summary</i>	113
MICHAEL HESSELHOLT CLEMMESSEN:	
On the Effects of Knavery: From a London Working Lunch to the Danish summer 1916 war scare	119
<i>Resumé</i>	166
MARTIN VILLEMOS KLÜWER:	
Fra Fronten til Fængslet. En kvantitativ analyse af retsopgørets domme over danskere i tysk krigstjeneste 1939-45	168
<i>Summary</i>	215

Bidragydere

Ib Faurby

Cand.scient.pol., Aarhus Universitet 1969. Chefkonsulent ved Forsvarsakademiet og leder af Forsvarschefens Sikkerhedspolitiske Kursus 1997-2007. Tidligere lektor i international politik ved Aarhus Universitet, sekretariatschef for Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg og udenrigspolitisk lederskribent ved dagbladet Politiken. Kaldet medlem af Kgl. Krigsvetenskabsakademien (Stockholm) og tidligere medlem af bestyrelsen for International Institute for Strategic Studies (London). Har bl.a. skrevet Det politiske spil om Kaukasus (2006).

Søren Düwel

Cand.mag. i historie og idræt 2014 fra Århus universitet på et speciale omhandlende en komparativ analyse af den britiske og tyske flådes ildledelsessystemer under 1. Verdenskrig. Nu adjunkt ved A.P. Møllerskolen i Slesvig. Har tidligere udgivet "Skruelinjeskibet Skjold: historien om Danmarks eneste skruelinjeskib" i Marinehistorisk Tidsskrift (Nr.1 2012). Tidligere ansat ved Forsvaret og Fregatten Jylland.

Michael Hesselholt Clemmesen

Pensioneret brigadegeneral med kandidatgrad i historie fra Københavns Universitet. Nu seniorforsker ved Forsvarsakademiets Institut for Militærhistorie og Krigsteori samt præsident for Dansk Militærhistorisk Kommission. Forskningsområde er dansk og nordeuropæisk strategihistorie fra 1870 til 1940. Seneste større udgivelse er bogen om det danske Nordruslandskorps forfattet sammen med Bernadette Preben-Hansen: Bondefanget til borgerkrigen. Det danske kors-tog til ærkeenglen Michaels by, (Odense 2015).

Martin Villemos Klüwer

Cand.mag. i politisk historie fra Syddansk Universitet 2014. Har siden januar 2015 været ansat ved Hærens Efterretningscenter som sergent. Forskningsinteresser omfatter nyere vestlig konflikthistorie, sikkerhedspolitik under Den Kolde Krig og landmilitær udvikling siden 1918.

Forord

Hermed 2015-nummeret af tidsskriftet. Baggrunden og målet med udgivelsen blev beskrevet i første nummers forord. Her i andet udgivelsesår kan Militærhistorisk Kommission notere to væsentlige fremskridt for tidsskriftets muligheder. Inge Adriansen har accepteret at blive medredaktør fra næste nummer, og Fra Krig og Fred er i enighed blevet indstillet til optagelse på Uddannelses- og Forskningsministeriets kommende autoritetsliste af den bibliometriske gruppe for historiefaget.

Også dette nummers artikler illustrerer den bredde og dybde, som nu kendetegner den danske militærhistoriske interesse og forskning.

Ib Faurby indfører læseren i centrale dele af sine mangeårige studier og interviews vedrørende reaktionerne på og virkningerne af angrebene 11. september 2001 på World Trade Center i New York og Pentagon i Washington. Denne artikel tager udgangspunkt i beslutningsforslaget i Det Nordatlantiske Råd dagen efter angrebet om at aktivere Washington-traktatens Paragraf 5, der fastlagde, at alle skulle reagere ved et angreb på ét medlemsland. Faurby beskriver, hvorledes man trods tvivl hos nogle om aftenen nåede til enighed om en foreløbig beslutning. Den endelige beslutning om at aktivere Paragraf 5 fulgte 3. oktober, efter at alle accepterede den amerikanske forklaring om kilden til angrebet. Herefter følger en analyse af det efterfølgende forløb, hvor virkningen af beslutningen blev undergravet af amerikansk afvisning af en allianceramme for krigsførelsen som upraktisk samt af de amerikanske ledes retorik. Som afslutning vurderes relevansen af forløbet for senere mulige krisebeslutninger.

De senere års nye analyser af det største søslag under 1. Verdenskrig, Jyllandsslaget 31. maj til 1. juni 1916, er bl.a. blevet præget af meget grundige specialistanalyser af artilleritekniske forhold, herunder ikke mindst af betydningen af de ildledelseshjælpemidler, der skulle muliggøre træfning på meget lange skudafstande under høj fart. Søren Düwel tilføjer i sin analyse helt nye og afgørende aspekter til denne analyse, fordi han i modsætning til de angelsaksiske fornyere af historien om slaget bl.a. har inddraget de tyske skydetekniske primærkilder. Gennem sin analyse sandsynliggør han, at udfaldet af kampen også blev påvirket af, at det britiske ildledelsessystem ganske vist på nogle områder var teoretisk overlegent, men det tyske system var mere praktisk, integreret og standardiseret, hvilket gav fordele under slagets meget vanskelige observationsforhold.

Michael H. Clemmesens historie beskæftiger sig med Danmarks sikkerhedspolitiske situation i månederne lige efter Jyllandsslaget. Den er skrevet på engelsk for at give ikke-nordiske læsere indblik i små neutrale staters situation under stormagtskrige. En britisk hemmelig agent tolkede i en samtale med den danske

indkøbsofficer i London, ritmester, grev Frederik Moltke, bevidst slagets udfald på en sådan måde, at man både i Danmark og via den tyske gesandt også i Berlin så det som mere sandsynligt end tidligere i krigen, at den britiske flåde ville forsøge at trænge ind gennem de danske stræder til Østersøen. Opfattelsen af en større risiko for et indtrængningsforsøg virkede sammen med andre forhold til at fremkalde stærk nervøsitet hos den danske generalstabschef og var nok medvirkende til at udløse Tysklands genoptagelse af krigsforberedelser mod Danmark, der fandt sted i efteråret 1916. Den britiske agent havde flere gode grunde til at få den effektive Moltke ud af England og opnåede dette ved at forstærke en eksisterende mistanke mod danskeren for spionage til fordel for Tyskland. Mistanken fulgte først Moltke under hans efterfølgende arbejde i USA og senere i Danmark og fik ham til at søge sin afsked.

Martin Klüwers artikel analyserer de domme, som danske domstole under Retsopgøret gav de personer, som havde gjort frivillig tjeneste i Tysklands væbnede styrker under 2. Verdenskrig. Det sker ved en kvantitativ analyse af op mod en fjerdedel af dommene. Klüwer ønsker at bygge bro mellem de to søjler i den tidligere forskning, hvor den ene har indebåret en juridisk analyse af et antal centrale eksempler og den anden har rekonstrueret historien om de frivilliges krigsindsats. Artiklen påviser bl.a., at dommene var stærkt påvirket af opinionen. I de første måneders retssager var fængselsdommene fra to til fire gange så hårde som senere. Undersøgelsen viser også, at tjeneste i Waffen SS medførte hårdere straffe end tjeneste i de andre dele af de tyske væbnede styrker. Derimod havde motivet bag tjenesten ikke betydning, og kun tjeneste som sygehjælper og som KZ-lejrvagt førte til en mildere henholdsvis hårdere straf. Kun tjeneste i Danmark, ikke krigsforbrydelser andre steder, førte til strafskærpelse. Det forhold, at den danske regering i 1943 havde givet den pågældende tilladelse til at indtræde i tysk tjeneste, førte ikke til mildere domme.

Michael Hesselholt Clemmesen